

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

Кафедра Теорії спорту та фізичної культури

Бріскін Ю.А.

Нерода Н.В.

АМАТОРСТВО В ОЛІМПІЙСЬКОМУ СПОРТІ

Лекція з навчальної дисципліни

„Олімпійський і професійний спорт”

ЛЬВІВ – 2022

1. Еволюція уявлення про спортсмена-аматора

Проблема аматорства у спорті виникла задовго до відродження Олімпійських ігор і є однією із найбільш складних і суперечних на всіх етапах розвитку олімпійського спорту сучасності.

Поняття "аматор" з'явилося в англійському спорті у першій половині XIX століття. В енциклопедії "Британіка" сказано: "Первісне визначення слова означає того, хто бере участь в будь-якому виді мистецтва, ремесла, гри, спорту або іншої діяльності виключно для задоволення і розваги". Ось чому той, хто мав перевагу в силі або майстерності, обумовленої професією, не допускався до аматорських змагань.

На погляд істориків спорту, вперше поняття "аматор" і "професіонал" практично були застосовані на змаганнях з веслування в Оксфорді у 1823 році. У складі однієї з команд був Стефан Девіс – за професією човняр, якому заборонили брати участь у змаганнях.

При визначенні статусу спортсмена-аматора в той час грошові винагороди, які отримували спортсмени не враховувалися. У 1831 році наприклад, команди з веслування Оксфорду і Леандера виступали на Хенлеській регаті на парі у 200 фунтів стерлінгів і при цьому нікому з веслувальників не погрожувала втрата статусу аматора.

В Англії статус спортсмена-аматора визначався не за фактом отримання спортсменом грошей, а за його соціальним положенням.

У середині XIX століття поняття "аматор" змінюється. Ось який запис з'явився у Хартії Аматорського спортивного союзу Англії у 1886 році: "Аматор – це будь-який джентльмен, який ніколи не брав участі у відкритому змаганні ні за грошові винагороди, ні за призи разом з професіоналами і який за своє життя не працював вчителем або інструктором фізичного виховання з метою отримання засобів для існування, а також не був механіком, ремісником або чорноробочим. (Clader E., 1978) Це поняття носило очевидний елітарно-класовий і дискримінаційний характер.

Подібні підходи в досить тривалий час були реалізовані в різних видах спорту як в самій Англії, так і в ряді інших країн, а також поширилися і на міжнародні спортивні федерації, що створювалися у кінці XIX ст. Цілком зрозуміло, що керівництво усіма цими організаціями виявилось в руках представників правлячих класів і вищих прошарків суспільства.

Вже на першому Олімпійському конгресі, який відбувся у 1894 році в Парижі, на якому було прийнято рішення про утворення МОК і проведення ОІ, обговорювалося питання про аматорський і професійний спорт.

Текст правил аматорства з'явився у бюлетені МОК №1 за 1894 р. Він складався з семи пунктів, головний з яких був таким: "аматором в спорті вважається будь-яка людина, яка ніколи не брала участі в змаганнях, відкритих для всіх бажаючих або змагалась за грошовий приз чи за гроші з будь якого іншого джерела, або у змаганнях з професіоналами, і яка ніколи в своєму житті не була оплачуваним викладачем або інструктором фізичного виховання". Також обумовлювалося, що учасник Ігор не може бути аматором в одному виді спорту і професіоналом в іншому.

У 1911 році англієць Р. де Корсі Лаффен вніс на розгляд сесії МОК у Будапешті нове визначення поняття «аматор»: будь-яка людина може змагатися на ОІ як аматор, якщо вона ніколи:

- не брала участі у змаганнях на грошовий приз або будь яке парі;
- не нагороджувалася грошима або будь якою грошовою допомогою за участь у змаганнях (обговорювалось, що за відшкодування витрат у зв'язку з участю у змаганнях спортсмен не втрачає статус аматора);
- не отримувала жодної премії за витрачений у змаганнях час;
- не продавала або закладала свій приз, який виграла у змаганнях".

Заборонялось також брати участь у змаганнях професіональним тренерам та інструкторам. Даний текст правил був прийнятий і діяв до сесії МОК 1920 р. у Антверпені.

На конгресі МОК 1925 р. в Празі обговорювалося питання: чи слід аматорам дозволити отримувати компенсації заробітної плати за час їх участі у змаганнях. Вперше з'явився термін оплати спортсменам "за витрачений час". Цей час був обмежений двома тижнями, які надавалися спортсмену для участі у змаганнях за кордоном протягом року. Було вирішено, що учасник ОІ підписує декларацію честі наступного змісту: "я, той котрий підписався нижче, клянусь своєю честю, що є аматором, відповідно до олімпійських правил аматорства".

У 20 - початку 40-х років ХХ ст. існувала явна конфронтація між СРСР (в особі його партійно-державного керівництва і відповідних структур у сфері радянського спорту) і МОК. З одного боку, СРСР тоді не був представлений в міжнародних спортивних федераціях і негативно ставився до МОК і до "буржуазних" (з точки зору радянської ідеології і пропаганди) Олімпійських ігор. З іншого боку, МОК і міжнародні спортивні федерації робили усе для того, щоб ігнорувати як СРСР і його спорт, так і міжнародний робочий рух і його спортивні структури. Таку ситуацію П'єр де Кубертен вважав ненормальною і неодноразово відзначав, що не можна позбавляти величезну кількість спортсменів участі в Олімпійських іграх - свого роду всесвітніх

молодіжних фестивалів, святах "весни людства" - на тій основі, що їх майнове і соціальне положення, рід діяльності не відповідають уявленням англо-саксонської класової системи і її безглуздій ідеї аматорства.

Почесний президент МОК П'єр де Кубертен заперечував і проти неприйняття соціально-політичного устрою країн членами МОК, що позбавляло спортсменів цієї країни права участі в Олімпійських іграх. Проте такі погляди Кубертена мало впливали на позицію МОК, члени якого більше були схильні підтримувати в цьому питанні тодішнього президента МОК Анрі де Байє-Латура, який говорив, що більшовики поставили себе поза суспільством і що доки він керує МОК, радянський прапор не з'явиться на олімпійському стадіоні.

Підсумки Другої світової війни та ряд інших подій змусили МОК і міжнародні спортивні федерації змінити ставлення до Радянського Союзу. Цьому багато в чому сприяла і нова політика керівництва СРСР, що змінив свій багаторічний ізолюючий підхід на прагнення до входження в різні міжнародні (включаючи і спортивні) організації і активну діяльність в них, у тому числі і для поширення своїх поглядів та ідеології. Проте, і в цих умовах багато керівників міжнародних спортивних федерацій і немало членів МОК все ще негативно ставились до включення спортсменів СРСР в систему міжнародного спорту, всіляко гальмували процес визнання спортивних федерацій СРСР і допуск радянських спортсменів до найбільших міжнародних змагань.

У 1947 р. в Стокгольмі на сесії МОК була заслухана доповідь очолюваної тодішнім віце-президентом МОКу Ейвері Брендеджем Комісії з вивчення проблеми аматорства і прийнята пропозиція визначення спортсмена-аматора як людини, пов'язаної із спортом, але такої, що ніколи не отримувала від нього матеріальних вигод будь-якого роду. Це формулювання почало визначено статус спортсмена-аматора.

Будучи президентом МОК Е. Брендедж (1952-1972 рр.) продовжував активно боротися за принцип "абсолютного" аматорства. Він був відомий, як найбільш безкомпромісний захисник кодексу аматора. Брендедж поставив справу так, що у роботі МОК були виключені всі розмови про професіоналізацію аматорського спорту, не кажучи вже про допуск "профі" до ОІ. Але у цьому питанні серед багатьох діячів МОК не існувало спільної думки.

Разом з цим, тривалий час основним принципом аматорства була відсутність матеріальних вигод від занять спортом.

Саме в такому плані статут спортсмена-аматора був визначений на 58-й сесії МОК у Москві: "Аматором є той, хто бере участь і завжди брав участь в

спорті як побічному занятті без вилучення матеріальних вигод будь-якого роду". Цей параграф Олімпійської хартії отримав назву правила "26".

У 60-і роки ХХ ст. предметом неодноразових бурхливих дискусій (і не лише на сесіях МОК) стало правило 26 Олімпійської хартії, що визначало поняття аматорства в спорті. Тодішній президент МОКу Ейвері Брендедж виступав як безкомпромісний захисник Кодексу аматора, відстоюючи принцип абсолютного аматорства і вважаючи професійний спорт розвагою.

Проте, проблеми в цій сфері зберігалися. І реалії світового спорту наполегливо вимагали корекції правила 26, оскільки вже в 70-х роках ХХ ст. навіть самі прибічники "чистого аматорства" стали усвідомлювати, що спорт вищих досягнень перетворився на діяльність, в ході якої спортсменам доводиться напружено працювати, постійно переносити дуже високі фізичні і психологічні навантаження, що, відповідно, вимагає не лише моральної, але і матеріальної (у тому числі фінансової) зацікавленості.

У 1971 році Е.Брендедж доручив трьом віце-президентам МОК – Ж. де Бомону (Франція), Г.ван Карнебеку (Голандія) і М.Кілланіну (Ірландія) обміркувати ряд проблем олімпійського руху з деякими керівниками міжнародних федерацій.

Три віце-президенти запропонували свій проект правила допущення до ОІ, вилучили з нього обмеження кількості днів знаходження на навчально-тренувальних зборах і змаганнях.

У квітні 1971 р. МОК прийняв нове трактування правила 26: "щоб бути допущеним до ОІ учасник повинен дотримуватися традицій олімпійського духу і етики, постійно брати участь у спорті у часи дозвілля без отримання будь-якої винагороди за свою участь. Його засоби для існування не повинні бути отримані або залежні від занять спортом і він повинен мати основну професію, щоб забезпечити своє сучасне і майбутнє існування. Він не повинен бути як в нинішньому, так і в минулому професіоналом, напівпрофесіоналом, або так званим "неаматором" у будь-якому виді спорту. Він не повинен бути тренером. Викладачі фізичного виховання, які займаються з початківцями, допускаються до участі в ОІ".

Спортсмену дозволялось брати допомогу НОК або Національної спортивної федерації за визначений період (від 30 до 60 днів на рік), знаходитися на зборах і змаганнях. Ця допомога включала: оплату розміщення, харчування, проїзду, спортивного обладнання та інвентарю, тренера, медичну допомогу, а також гроші на покриття непередбачених розходів.

Ще у 1936 р. за рік до своєї смерті, Кубертен писав: "Прочитайте як слід текст олімпійської клятви. Ви не знайдете там ні слова про те, що від

спортсменів, які вступили на олімпійський стадіон, вимагається абсолютне любительство, на неможливість якого я вказав першим. У клятві є тільки одне зобов'язання: чесно змагатися. Мене цікавить спортивний дух, а не смішна англійська концепція, яка дозволяє займатися спортом, не відступаючи від догми, тільки мільонерам".

2. Проблема аматорства в сучасному олімпійському спорті

Початок 70-х років ХХ ст. характеризується могутньою критикою статусу спортсмена-аматора. Розумів необхідність змін і новий президент МОК Майкл Кілланін, обраний на цю посаду у 1972 році.

Виступаючи на 100-й сесії МОК у 1971 році член МОК М.Ерцог (Франція) відзначав: "Про те, що таке аматор і професіонал у спорті, можна казати багато. Факти свідчать, що різниця між ними куди тонша, ніж прийнято вважати. Багато професіоналів не менш віддані спорту, ніж справжні аматори, з іншого боку – є аматори, які стають жертвами власної жадоби до грошей і популярності. Перші служать спорту чесно, другі – використовують його для власної вигоди."

Президент Міжнародної федерації боротьби М.Ерцеган (Югославія) на сторінках журналу МОК "Олімпік рев'ю" запропонував виділяти спортсменів-аматорів вищого класу в особливу категорію. На його думку, спортсменам необхідно надавати статус виробників суспільно значущих цінностей і в рамках цього статусу їм повинна бути забезпечена можливість повної самореалізації.

Висловлювалась також пропозиція про утворення спеціальних стипендій для спортсменів високого класу, які гарантували б їм стабільне фінансове положення під час занять великим спортом.

У ці роки найбільш активні прихильники "чистого" аматорства почали розуміти, що олімпійський спорт перетворився у сферу діяльності, яка вимагає від спортсменів великих фізичних і моральних затрат, важкої багаторічної праці. Особливо добре це розуміли в країнах колишнього соцтабору, спортсмени яких демонстрували високі результати, завдяки збалансованій системі спортивної підготовки олімпійців.

Таким чином на перший план при визначенні аматорства у спорті почали висуватися показники морально-етичного, гуманістичного і виховного характеру.

Мали свій погляд на проблему аматорства у спорті і державні діячі того часу. Підтримував ідею зміни статусу спортсмена-аматора президент Фінляндії

У.Кекконен. За зміну відношення з боку держави до спортсменів високого класу висловлювався і президент Франції Валері Жіскар д'Естен: «Я виступаю за те, щоб був заснований статус спортсмена високого класу. Все населення країни повинно допомагати йому в його підготовці у набутті професії і соціальному пересуванні».

X Олімпійський конгрес у Варні (1973 р.) обговорив концепцію любительства. Конгрес рекомендував МОК наблизити правило 26 до вимог сьогодення. На 75-ій сесії у Відні (1974 р.) МОК вніс суттєві зміни до правила 26, яке стало іменуватися вже не "Положенням про аматорство", а "Положенням про допуск". Новою редакцією цих правил Олімпійської хартії спортсменам було дозволено отримувати відшкодування заробітної плати за період підготовки до змагань і участі в них, а також допомогу для оплати харчування і проживання, транспортних витрат, спортінвентарю і спортивної форми, страхування, вартості лікування, фізіотерапії і оплати тренерів. Крім того, спортсменам-студентам дозволялося отримувати спортивні і академічні стипендії.

Нова концепція аматорства утворювала рівні умови для підготовки і участі у змаганнях представників різних класів і систем, ліквідувала обман, пов'язаний з нелегальним отриманням грошей спортсменами.

Практично сесія МОК 1974 р. ліквідувала претензії, які західні засоби масової інформації висували спортсменам за те, що вони знаходились на утриманні держави, отримували спортивні стипендії у коледжах і університетах або зарплату у фірмах і корпораціях.

На XI Олімпійському конгресі, який проходив у 1981 році в Баден-Бадені, в головній доповіді з проблеми допуску голова комісії і член МОК В.Дауме зробив заяву: "Спортсмени, які тренуються по 1600 годин на рік, не можуть одночасно працювати за професією або інтенсивно готуватися до майбутньої професійної роботи. Тому ми не повинні допустити, щоб вони несли соціальні збитки. Із цього слід виходити при повному розумінні правила 26".

На конгресі в обговоренні проблеми аматорства вперше взяли участь самі спортсмени. Олімпійський чемпіон 1980 р. легкоатлет С.Коу (Великобританія) підтримав курс на подальшу лібералізацію правила 26.

В цілому Конгрес підтвердив вірність олімпізму концепції аматорства, але головне те, що Міжнародним спортивним федераціям було надано право самим визначати допуск спортсменів на змагання ОІ.

Отже, після конгресу у Баден-Бадені були здійснені перші кроки, які були спрямовані на допуск професіоналів на Ігри.

МОК дав зрозуміти, що нова концепція аматорства – не догма. Х.А.Самаранч пояснив, що в деяких видах спорту ці правила можна буде розглядати більш широко.

Першою по цьому шляху пішла МСФ легкої атлетики (ІААФ). У вересні 1982 р. вона прийняла положення про утворення фондів для спортсменів при національних федераціях легкої атлетики. Легкоатлети мали можливість діставати будь-які винагороди (за рекламу, за участь у змаганнях).

З'явилися такі фонди у спортивній і художній гімнастиці, у водних видах, у лижному спорті.

Було прийнято рішення МОК і ФІФА про допуск професіональних футболістів на олімпійський турнір, але з обмеженнями.

Аналогічно діяла МСФ хокею (ЛІХГ). В її правилах з'явився запис про те, що професіоналом вважається тільки хокеїст, який має контракт з НХЛ.

Найбільш активно підтримав ідею допуску професіоналів на Ігри президент МОК Хуан Антоніо Самаранч. У листопаді 1980 р. він заявив: "Ми повинні знайти рішення, яке максимально обмежить існуючу зараз дискримінацію у цій галузі. Перш за все слід відзначити, що слово "аматор" вже не згадується в Олімпійській хартії, а це значить, що ми повинні сформулювати і уточнити поняття "професіонал". Де хто вважає, що ми ризикуємо опинитися на прямому шляху до "відкритих" Ігор. Однак це не відповідає реальному положенню справ. Ми бажаємо, щоб Ігри були відкритими. Але слід провести кордон між учасниками Ігор і справжніми професіоналами, тими, хто заключає контракти з комерційними організаціями.

3. "Відкриті" Олімпійські ігри і вирішення проблеми аматорства і професіоналізму в олімпійському спорті

У лютому 1985 р. на сесії у Калгарі виконком МОК раптово для багатьох зробив заяву про допуск спортсменів-професіоналів у віці до 23 років до ОІ 1988 р. у змаганнях з футболу, тенісу і хокею. Це сталося при підтримці чинного в той час президента МОК Хуана Антоніо Самаранча. Так, на спільному засіданні МОК з представниками міжнародних спортивних федерацій і національних олімпійських комітетів (1985 р.) обговорювався "Кодекс атлета", який пропонувалося ввести замість правила 26. Відповідно до цього документу, до участі в Олімпійських іграх міг бути допущений будь-який спортсмен, що підтримує і дотримується Олімпійської хартії і Кодексу атлета. Це означало, що фактично стираються межі між спортсменами-аматорами і спортсменами-професіоналами, і для останніх відкривалася можливість участі

в Олімпійських іграх. До того ж вирівнялись шанси спортсменів різних країн (соціалістичних, капіталістичних й інших) на Іграх, а оскільки брати участь в них могли б усі найсильніші спортсмени (без їх ділення на "аматорів" і "професіоналів"), то істотно підвищилась конкуренція на олімпійських змаганнях, зростали їх спортивний рівень і видовищність. Нововведеннями по суті знімалися усі обмеження на фінансування олімпійської підготовки спортсменів, а основні вимоги для їх допуску на Ігри були зведені до пошани духу "Фэйр плэй" ("чесної гри"), відмови від насильства і дотримання Медичного кодексу МОК. В той же час була збережена заборона учасникам Олімпійських ігор під час них використовувати свою особу, прізвище, зображення або спортивний результат в цілях реклами.

Отже, будь-який спортсмен, який підтримує і дотримується Хартії і Кодексу, може бути допущений до ОІ. Практично зникла межа між спортсменом-аматором і професіоналом і без усяких обмежень Ігри відкривались для останніх.

В. Дауме на засіданні Генеральної асамблеї МСФ у Монако, формулюючи нову позицію, відзначав, що правила допуску не життєздатні, що на підставі ретельного вивчення фактів комісія прийшла до висновку про те, що допуск на ОІ, як і на чемпіонати світу повинен санкціонуватись федераціями.

Представники багатьох МФ, МСО і НОК різних країн виступили проти "Кодексу" і "відкритих" ОІ. 15 квітня 1986 р. у Сеулі відбулося засідання Генеральної Асамблеї національних олімпійських комітетів, у роботі якої взяли участь 152 представника НОК з 161. З 24 виступаючих 22 представники НОК різних країн були проти запропонованої МОК ревізії Олімпійської хартії. Ось якими були аргументи проти "Кодексу" і допуску професіоналів на Ігри:

- Руйнування ідеалів і цінностей олімпізму;
- ОІ перетворюються у комерційне шоу;
- Більшість країн – учасниць будуть не в змозі зробити такі ж умови для підготовки, які мають професіональні спортсменам;
- Збільшуються фізичні навантаження, що негативно вплине на здоров'я спортсменів;
- Збільшиться залежність спортсменів від менеджерів і спонсорів;
- Виникне дискримінація багатьох олімпійських видів спорту, які не користуються підтримкою бізнесу (плавання, веслування, стрільба кульова і з лука, важка атлетика, всі види боротьби, хокей на траві, бадмінтон, настільний теніс, фехтування, ковзанярський спорт, бобслей і санний спорт);
- Необхідна перебудова всієї системи міжнародного спорту.

У жовтні 1986 р. відбулася 91 сесія МОК у Лозанні. В.Дауме, звітуючись про роботу своєї комісії нагадав, що у 23 з 28 олімпійських видів спорту проблем з допуску немає. З п'яти видів спорту, що залишилися комісія за згодою федерацій внесла наступні пропозиції:

Хокей – у зв'язку з тим, що МФ хокею допускає до своїх чемпіонатів світу професіоналів, дати згоду на їх участь в Іграх.

Кінний спорт – дискваліфіковані ФЕІ за професіоналізм кіннотники знову можуть виступати на ОІ.

Футбол – у відбіркових змаганнях і у фінальному олімпійському турнірі можуть брати участь всі гравці, за винятком футболістів Європи і Південної Америки, які взяли участь у чемпіонаті світу 1986 року і у попередніх змаганнях до нього. До участі у турнірі Олімпіади 1992 р. ФІФА допустила усіх гравців, однак їх вік не перевищував 23 роки.

Легка атлетика – в олімпійських змаганнях мають право брати участь всі легкоатлети, які допущені до чемпіонату світу.

Теніс – найкращі тенісисти професіонали повинні мати право на участь в Іграх при умові, що заяви на їх участь будуть надсилатись НОК.

Як визнав В. Дауме, з допуском професіоналів на Ігри від концепції аматорства на ОІ залишаються лише два моменти: під час Ігор спортсмени не будуть заробляти гроші; на одязі, а також на спортивних спорудах не буде вивішуватися реклама.

Отже, після 92-ї та 93-й сесій МОК встав на шлях відкритої професіоналізації ОІ.

Як сказав відомий американський журналіст У. Джонсон: "Великий "стрибок" у реальність почався і ОІ вже ніколи не будуть як попередні".

Наступні роки показали, що олімпійський спорт дуже швидко адаптувався до допуску професіоналів на ОІ.

На 96-ій сесії МОК, що проходила в 1990 р. в Токію, була схвалена нова редакція Олімпійської хартії, робота над якою тривала близько восьми років. Як відзначив президент МОК Хуан Антоніо Самаранч, нова редакція Хартії не змінює принципи олімпізму, але більшою мірою виділяє концепцію чесної гри, незалежність організацій і єдність олімпійського руху.

Завдяки дуже відчутним змінам в Олімпійській хартії в 90-і роки ХХ ст. на Олімпійських іграх дістали можливість виступати усі найсильніші спортсмени в таких видах спорту, як баскетбол, хокей на льоду (з шайбою), велосипедний спорт і ряд інших.

Істотні зміни в Олімпійській хартії були зроблені на 110-ій сесії МОК, що відбулась в грудні 1999 р. в Лозанні. Ці зміни (їх виявилось близько п'ятдесяти) торкнулися структури і складу МОК, його ролі і організації діяльності.

Надалі окремі положення Олімпійської хартії змінювалися і впродовж наступних сесій МОК, у тому числі і після 2001 р., коли президентом МОК став Жак Рогге і сьогодні, коли на цьому посту перебуває Томас Бах.

4. Сучасні погляди на професіоналізацію Олімпійських ігор.

Тепер Олімпійській хартії не суперечить навіть те, що напередодні кожних чергових Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор в різних державах абсолютно відкрито і офіційно оголошуються суми грошових винагород (премій), які будуть отримані спортсменами цієї країни у разі завоювання ними золотих, срібних і бронзових олімпійських медалей.

Сьогодні необхідно сконцентрувати увагу на підвищенні видовищності змагань – в інтересах глядачів, вдосконаленні правил змагань і умов їх проведення, в інтересах спортсменів – підвищення об'єктивності суддівства – в інтересах і тих і інших.

Необхідно розглядати питання соціальних гарантій спортсменів у відношенні освіти, охорони здоров'я, працевлаштування, пенсійного забезпечення.

Рекомендована література

Основна:

1. Булатова М. М. Енциклопедія олімпійського спорту в запитаннях і відповідях. Друге видання. – К.: Олімпійська література, 2011. – 400 с. – ISBN 978-966-8708-14-5.

2. Булатова М.М. Олімпійський рух історія і сучасність : у 2 кн./М.М.Булатова, С.Н.Бубка, В.М.Платонов. – К., 2021.

3. Булатова М.М. Олімпійська спадщина України. Художній альбом. Кн. 1. – К. : Олімпійська література, 2016. – 128 с.

4. Булатова М.М. Олімпійська спадщина України. Художній альбом. Кн. 2. – К. : Олімпійська література, 2017. – 144 с.

5. Енциклопедія Олімпійського спорту України / за ред. В. М. Платонова. – Київ : Олімпійська література, 2005. – 464с. – ISBN 966-7133-71-0.

6. Лекції з дисципліни «Олімпійський спорт» (теми 1-10). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bit.ly/3uTT0sz>

7. Олімпійська Хартія (чинна з 17 липня 2020 р.). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://noc-ukr.org/about/officialdocuments/olimpiyska-khartiya/>.

8. Олімпійський рух в Україні : історія і сучасність / С.Н.Бубка, М.М.Булатова, В.М. Єрмолова, О.М.Вацеба та ін.; за заг.ред. С.Н.Бубки і М.М.Булатової. – Київ, 2021. – 304 с.

9. The Olympic Charter. [Електронний ресурс] – Режим доступу:<https://olympics.com/ioc/olympic-charter>

Допоміжна:

1. Бріскін Ю. Проблеми реалізації олімпійської освіти в умовах загальноосвітніх навчальних закладів / Юрій Бріскін, Мар'ян Пітин // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. пр. Вінницьк. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2011. – Вип. 12, т. 1. – С. 13–17.

2. Булатова М. М. Енциклопедія олімпійського спорту в запитаннях і відповідях / М. М. Булатова. – Київ : Олімпійська література, 2009. – 400 с. – ISBN 978-966-8708-14-5.

3. Нерода Н. В. Другий етап розвитку сучасного олімпійського руху за авторською комплексно-фактологічною періодизацією / Нерода Н. В., Бріскін Ю. А. // Український журнал медицини, біології та спорту. – 2022. – № 7(2). – С. 296–302. <https://doi.org/10.26693/jmbs07.02.296>

4. Neroda N. Stages Of Development Of The Modern Olympic Movement In Accordance With The Author's Complex-Factual Periodization // Stan, Perspektywy I Rozwój Ratownictwa, Kultury Fizycznej I Sportu W XXI Wieku. – 2022, Bydgoszcz. – p. 199–213. – ISBN 978-83-65507-69-3.

5. The First Stage of Development of the Modern Olympic Movement According to the Author's Complex-factual Periodization / Yevhen Prystupa, Yuriy Briskin, Neonila Neroda, Alina Perederiy, Iryna Svistelnyk // The 7th International Conference of the Universitaria Consortium in Physical Education, Sport and Physiotherapy. – Iasi, Romania, 2021. – pp. 427-433.

Інформаційні ресурси інтернет:

1. Мультимедійне забезпечення лекцій, демонстрація відеороликів з Ігор Олімпіад та Зимових Олімпійських ігор.

2. Національний Олімпійський комітет [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.noc-ukr.org/>

3. Міжнародний Олімпійський комітет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.olympic.org/>